

(/)

🏠 (/) > Kirke og religion (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Danmarks døde kirker

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/memento-mori>)

Danmarks døde kirker

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 3848

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danmarks-doede-kirker)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danmarks-doede-kirker](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danmarks-doede-kirker)) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danmarks-doede-kirker\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danmarks-doede-kirker\)\) **in**](http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

([\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danmarks-doede-kirker&title=\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danmarks-doede-kirker&title=\)\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

Niels Engberg

Danmarks døde kirker. Middelalderens nedlagte kirker.

Syddansk Universitetsforlag 2018. 696 sider illustreret. 498 kr.

Af Kresten Søe

Opbygning og emne

Værket er opdelt i to: en tekstdel og et katalog. De første 245 sider er en periodeopdelt historisk redegørelse fra den første kristne tid med kapitler om de historiske forhold periode for periode. Hvert kapitel er efterfulgt af sit tilsvarende kapitel om ødekirkerne i den pågældende periode. De seks perioder omfatter foruden den første kristne tid op til 1100: Ældre Middelalder 1100-1300, Yngre Middelalder 1300-1525, Reformationen og tiden efter 1525-1600, Nyere tid: perioden 1600-1850 og Nyeste tid: perioden 1850-2018. Herefter følger et kapitel om de døde kirker som truet kulturarv plus et kapitel med opsummering og konklusion af det foregående.

Bogens sidste del består af kilder og et fyldigt langt geografisk kommuneopdelt systematisk katalog over 456 kirker, som er revet ned eller taget ud af brug med kirkenavn, beliggenhed på kort, en kort beskrivelse, bevaringstilstand, nedlæggelsestidspunkt, trusselsgrad, kilder og lokalitetsnummer.

Indhold og definitioner

De behandlede kirker er middelalderkirker opført indtil 1536 med geografien begrænset til det nuværende Danmark - altså uden Sydslesvig og Skånelandene. Til de 456 udvalgte kirker i kataloget skal reelt lægges endnu flere, idet der stadig dukker kirketomter op på helt ukendte og ubeskrevne nedlagte kirker. Som oftest er der kun fundamentet tilbage af de døde kirker. Fundamenter som befinder sig under dyrket jord, og hvis bevaringstilstand ofte er under stadig trussel af de dybtgående moderne landbrugsredskaber.

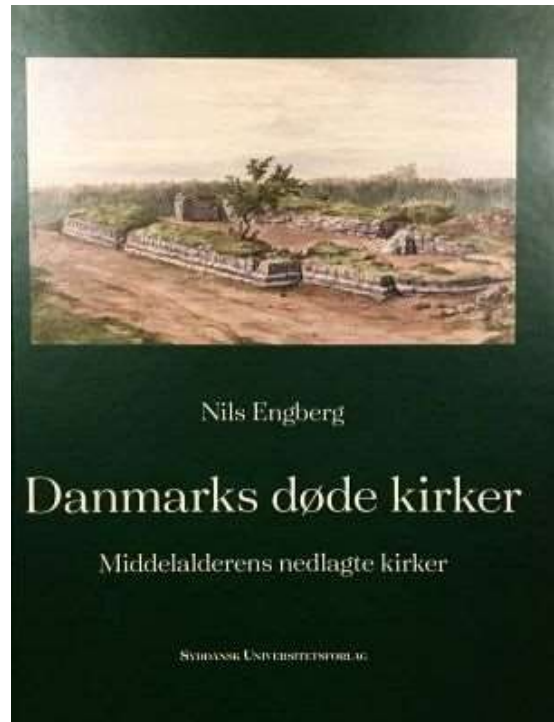
Bogens første del fremstår på den bagvedliggende danmarkshistoriske ramme af fx krige og pestepidemier, udviklingen i præstens rolle og funktion og omvæltningen ved Reformationen. Læseren kan her følge antallet af kirkenedlæggelser på den demografiske ramme i fx de forskellige landsdele.

En første udfordring har været selve kirkedefinitionen - især for de allerældste kirkers vedkommende. Overgangen til kristendommen var glidende fra de hedenske kulthuse og dertil decentral uden styring ovenfra. Yderligere bliver der skelnet mellem egentlige kirker og fx annekskirker, kapeller med dyrkelse af fx helgener og helligkilder samt hospitals- og klosterkirker. Endelig kan det ofte i praksis være svært at definere en om- eller nybygning i forhold til en nedlæggelse.

Administrative ændringer, befolkningsforskydning, naturkatastrofer og klima

Udviklingen gik stærkt særligt før og efter reformationen 1536 og dens kirkelige omvæltning med fx nedlæggelse af klostre. Reformationen bragte hele 284 kirkenedlæggelser i sit kølvand. Her blev fx de store klosterkirker i byerne ofte taget i alment brug på bekostning af de tidligere mere beskedne købstadssognekirker.

Samlet set er der en del årsager til kirkenedlæggelserne gennem de forskellige perioder. - Demografisk forskydning fra land til by, krige, pest og klimatiske ændringer medførte alle affolkede egne, som ofte kunne gøre, at sognenes befolkningstal ikke mere kunne danne basis for at vedligeholde kirkerne eller underholde en præst. Sammenlægning af sogne og delekirker var her ofte en løsning, der samtidigt betød nedlæggelse og nedrivning af mindre, dårligt vedligeholdte kirker. Nedrivningerne frigjorde en del byggematerialer, der var i høj kurs til anden anvendelse. En genanvendelse, der på trods af, at fx Christian 5. lagde vægt på, at materialerne her burde gå til vedligehold af den nye eller afløsende kirke, ofte blev genbrugt helt andre steder. Naturkatastroferne var ikke mange, men danmarkshistoriens største stormfloder ved de frisiske øer 1362 og 1632 kostede over titusinde livet, mens et meget stort antal kirker og sogne forsvandt i havet - fortrinsvis dog i det nuværende Sydslesvig. Sandflugt som følge af for megen skovrydning og erodering af kysterne var et mere snigende moment, som stadig

symboliseres af fx den tilsandede kirke ved Skagen. I den nyeste tid fra 1850 bragte den stigende velstand flere ny kirker, mens endnu 56 middelalderkirker forsvandt. Den sidste nedrevne kirke var Kolind i 1918. Herefter blev nedlagte kirker alle bevaret som led i respekten for kulturarven.

Konklusion, anvendelse og målgruppe

Forfatteren Nils Engberg, som er cand.mag. i historie og middelalderarkæologi, har lavet et grundigt arbejde i form af et fagligt velfunderet og fint systematisk opbygget værk, som fortjener opmærksomhed både som fagbog og som opslagsbog. Med sin tyngde udfylder den et åbenlyst hul i sit historiske emne. Værket har en god og instruktiv periodeopdelt kobling mellem kirkehistorie, kirkens og præstens funktioner, demografi og bygningshistorie. Dertil er det fint bygget op på den almene historiske ramme på de forskellige lokaliteter Danmark over, hvor værket ud fra sin særlige vinkel skildrer udviklingen både på landet og i de stadig større byer.

Illustrationsmaterialet er i farve og s/h og fremstår overalt indbydende. Det består af gengivelse af arkæologiske genstande, kirker, kort, ældre og nyere fotos (bl.a. af forfatteren selv) og er i fint og instruktivt samspil med den faglige fremstilling.

Ser man på opslagsfunktionen, så savner jeg et stikordsregister med henblik på opslag i den første historiske del til fx at fremfinde omtale af de enkelte kirker. Hertil kunne kildeangivelserne i det efterfølgende katalog også med fordel fremstå mere udbyggede end blot som henvisninger til fx Trap Danmark og Danmarks Kirker uden annotering. Målgruppen findes primært på forskerplan, men bogen kan også læses med udbytte af alment kirke- og lokalhistorisk interesserede.

[Historie-online.dk, den 11. juni 2019]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/memento-mori>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

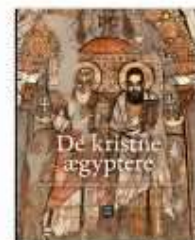

KIRKE OG KIRKESTRUKTUR I MIDDELALDERENS DANMARK

MARIAGER KLOSTER

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/kirke-og-kirkestruktur-i-middelalderens-danmark>) (<http://www.historie-online.dk/boger/mariager-kloster>)

DE KRISTNE ÆGYPTERE

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/de-kristne-aegyptere>)
